

Pomimo swego stosunkowo małego obszaru Republika Czeska odznacza się wielkim bogactwem gatunków roślin i zwierząt. Wynika to głównie z jej położenia na granicy kilku regionów biogeograficznych. Łącznie na terenie Czech wykazano ponad 2 700 gatunków roślin wyższych, 2 400 gatunków roślin niższych, 50 000 gatunków bezkręgowców i około 380 rozmnażających się tu gatunków kręgowców. Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem o ochronie przyrody i krajobrazu (ustawa nr 114/1992 Dz.U.) wszystkie te gatunki są pod ochroną. Szereg z nich z różnych powodów należy do zagrożonych. Wybrane gatunki są ocenione jako szczególnie chronione, a ich lista jest ustanowiona rozporządzeniem (nr 395/1992 Dz.U. - załącznik II i III).

Organizacja ochrony przyrody

Prawną i systemową opiekę nad przyrodą i krajobrazem na terenie Czech pełni - powołana przez Ministerstwo Środowiska - państwowa jednostka organizacyjna jaką jest Agencja Ochrony Przyrody i Krajobrazu Republiki Czeskiej (AOPK CR).

Przedmiotem działalności AOPK CR jest między innymi:

- obserwacja stanu, zmian oraz trendów rozwojowych wybranych biotopów i populacji zagrożonych gatunków oraz krajobrazu,
- prowadzenie centralnego rejestru ochrony przyrody i centralnej dokumentacji państwowej ochrony przyrody i krajobrazu,
- tworzenie, zarządzanie i kierowanie systemem informacyjnym ochrony przyrody (portal ochrony przyrody i serwer mapowy),

- fachowe wsparcie działalności administracji państwowej, działalność metodyczna i opracowywanie ekspertyz, przede wszystkim za pośrednictwem placówek regionalnych (13 ośrodków regionalnych),
- wykonywanie administracji państwowej w ochronie przyrody i krajobrazu na terenie 24 parków krajobrazowych i na pozostałych terenach Republiki Czeskiej w zakresie ustalonym przez ustawę o ochronie przyrody i krajobrazu (nr 114/1992 Dz.U.), przede wszystkim za pośrednictwem placówek regionalnych (24 zarządów parków krajobrazowych),
- realizacja praktycznych działań celem ochrony przyrody i krajobrazu na terenie 24 parków krajobrazowych oraz małopowierzchniowych terenów chronionych, tzn. narodowych rezerwatów przyrody i zabytków na całym terenie Republiki Czeskiej,
- administracja ogólnopaństwowych programów dotacyjnych (zwłaszcza programów krajobrazotwórczych), a także wybranych funduszy Unii Europejskiej orientowanych na ochronę przyrody i krajobrazu,
- międzynarodowa współpraca w ochronie przyrody i krajobrazu (AOPK CR jest członkiem Europejskiego tematycznego ośrodka biologicznej różnorodności - European Topic Centre on Biological Diversity, konsorcjum fachowych organizacji, które zapewniają dla Europejskiej Agencji Środowiska (EEA - European Environment Agency) obsługę działań w dziedzinie ochrony przyrody).

Ochrona gatunkowa

Jednym z głównych zadań AOPK CR jest ochrona gatunkowa. Polega ona na uzyskiwaniu informacji o występowaniu i ilości specjalnie chronionych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, tzw. mapowaniu gatunków, oraz obserwacji długoterminowego rozwoju biocenoz i populacji gatunków na wybranych obszarach, tzw. monitoring. Dane uzyskane w ramach tych czynności są oceniane i służą jako podstawa do opracowania: czerwonych list, czerwonych ksiąg, planów ochrony dla terenów chronionych, chronionych obszarów Unii Europejskiej - NATURA 2000 i systemu SMARAGD Konwencji Berneńskiej, a także do wyznaczenia terenów o znaczeniu botanicznym oraz przygotowania nowych norm prawnych i ich nowelizacji.

Ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu (nr 114/1992 Dz.U.) zapewnia realizację ochrony gatunkowej na dwa sposoby: poprzez ochronę powszechną i ochronę specjalną.

Powszechna ochrona (§5 ustawy) ustala ochronę wszystkich gatunków roślin i zwierząt przed zniszczeniem, uszkodzeniem, zbiorem lub połowem, które prowadzą lub mogłyby prowadzić do zagrożenia gatunków, zaniku ich populacji lub zniszczenia ekosystemu, którego są częścią. Nie może dojść do jakiegokolwiek zagrożenia egzystencji gatunku (jako całości) żyjącego na terenie Republiki Czeskiej. Z powodu możliwości zagrożenia niektórych gatunków krajowych przez

konkurencyjne działanie gatunków obcych, w ochronie powszechnej, ustalono obowiązek zgody organu ochrony przyrody, na celowe wprowadzanie do przyrody Czech gatunków obcych geograficznie, tj. takich, które pierwotnie nie występowały na terenie państwa.

Wyjątkową pozycję, która wynika z prawodawstwa UE (Dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków), zajmują w powszechnej ochronie ptaki. Podczas gdy ogólnie jest ona nakierowana na zachowanie całych populacji gatunków, powszechna ochrona ptaków, zawarta w §5a ustawy, dotyczy każdego osobnika z gromady ptaków dziko żyjących na terenie państw UE. Ograniczone jest ich łowienie, przetrzymywanie i uśmiercanie (z wyjątkiem polowań, zgodnie z ustawą o myślistwie), a także umyślne niszczenie i usuwanie gniazd, zbiór i przechowywanie jajek oraz umyślne zakłócanie spokoju, zwłaszcza w okresie lęgowym i karmienia piskląt.

Gatunki roślin i zwierząt, o dużym znaczeniu naukowym lub kulturalnym, które są rzadkie w warunkach naturalnych, lub których populacje są bardzo wrażliwe na zniszczenie, są specjalnie chronione i obowiązuje dla nich ostrzejszy reżim ochrony. Specjalnie chronione gatunki są, według stopnia zagrożenia, podzielone na trzy kategorie (zagrożone, silnie zagrożone i krytycznie zagrożone), a ich spis jest podany w załączniku II i III rozporządzenia nr 395/1992 Dz.U., znowelizowanego przez rozporządzenie nr 175/2006 Dz.U. Odmiennosć od powszechnej ochrony polega na ochronie każdego osobnika we wszystkich jego stadiach rozwoju. Oprócz tego jest jednocześnie zabronione łapanie, uśmiercanie, hodowanie, komercyjne lub inne wykorzystywanie specjalnie chronionych zwierząt oraz zbieranie, przechowywanie, uprawianie i komercyjne wykorzystywanie specjalnie chronionych roślin. Znaczącym narzędziem specjalnej ochrony gatunkowej jest ochrona biotopów, a więc środowisk specjalnie chronionych gatunków, jako podstawowego warunku ich egzystencji.

Wyjątkowo, w konkretnych przypadkach, można zezwolić na zwolnienie z zakazów podanych w przepisach o powszechnej i specjalnej ochronie gatunkowej. Przypadki, w których można w postępowaniu administracyjnym zezwolić na wyjątek, są wymienione w stosownych postanowieniach ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu i dotyczą przede wszystkim interesu zdrowia publicznego, bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa ruchu lotniczego, zapobiegania poważnym szkodom gospodarczym itp. Zarządy parków krajobrazowych są organem ochrony przyrody kompetentnym aby udzielić takiego zezwolenia odnośnie powszechnej ochrony na terenie parków krajobrazowych i odnośnie specjalnej ochrony gatunkowej na ich terenie dla wszystkich kategorii specjalnie chronionych gatunków, a na terenie poza parkami krajobrazowymi i terenie parków narodowych dla mocno i krytycznie zagrożonych gatunków.

Dla specjalnie chronionych gatunków roślin i zwierząt, na których egzystencję ludzkie działanie ma znaczący negatywny wpływ, czeskie organy ochrony przyrody przygotowują tzw. programy ratunkowe. Dokumenty te wykorzystując dane o biologicznych i ekologicznych wymaganiach gatunku, jego współczesnym

zagrożeniu oraz granicach występowania proponują działania dla utworzenia warunków umożliwiających wzmocnienie populacji gatunku. Podstawowym założeniem pomyślnego programu ratunkowego musi być zapewnienie dostatecznie dużego i odpowiedniego środowiska, w którym gatunek przebywa, a więc biotopu, gdzie gatunek znajdzie miejsce do rozmnażania, dostateczne ilości pożywienia i możliwości schronienia.

Wprowadzenie sieci chronionych obszarów Natura 2000 ma zdecydowany wpływ na istniejący system ochrony gatunkowej Republiki Czeskiej. Obie dyrektywy, zapewniające powstanie sieci Natura 2000, dyrektywa ptasia (79/409/EHS) i dyrektywa siedliskowa (92/43/EHS), poza ochroną biotopów orientują się na ochronę wybranych, znaczących gatunków europejskich roślin i zwierząt. W prawodawstwie czeskim dyrektywy europejskie znalazły się w nowelizacji ustawy o ochronie przyrody i krajobrazu (nr 114/1992 Dz.U.).

Dyrektywa siedliskowa, w dwóch swych załącznikach, nakazuje ochronę dziko żyjących zwierząt i dziko rosnących roślin. Załącznik II ustala gatunki wymagające specjalnej ochrony terytorialnej, która jest realizowana w postaci tzw. obszarów o znaczeniu europejskim. Załącznik IV zawiera listę gatunków, które wymagają szczególnej ochrony. Gatunki te, dla zapewnienia im odpowiednich warunków ochrony, były umieszczone na liście specjalnie chronionych roślin i zwierząt w kategorii krytycznie lub mocno zagrożonych.

Dyrektywa ptasia orientuje się na ochronę ptaków w dwóch kierunkach. W pierwszym chodzi o powszechną ochronę ptaków, a w drugim zleca obowiązek stworzenia obszarów ptasich dla wybranych gatunków ptaków, o znaczeniu europejskim.

Ochrona terenowa

Ochrona terenowa bazuje na ustawie o ochronie przyrody i krajobrazu (114/1992 Dz.U.) i jej rozporządzeniu wykonawczym (395/1992 Dz.U.). W Republice Czeskiej istnieje podział na dwa poziomy obszary chronionych: wielkopowierzchniowe obszary chronione i małopowierzchniowe obszary chronione.

Do wielkopowierzchniowych obszarów chronionych zaliczają się dwie kategorie: Park Narodowy i Park Krajobrazowy. Do małopowierzchniowych obszarów chronionych zaliczają się cztery kategorie: Narodowy Rezerwat Krajobrazowy, Narodowy Pomnik Przyrody, Rezerwat Przyrody, Pomnik Przyrody.

Parki Narodowe to rozległe obszary, wyjątkowe na skalę krajową czy międzynarodową i są określone w §15-24 ustawy. Znaczną część Parków Narodowych zajmują naturalne czy w niewielki sposób zmienione działalnością człowieka ekosystemy, w których rośliny, zwierzęta i przyroda nieożywiona posiadają wyjątkowe znaczenie naukowe i dydaktyczne. Parki Narodowe nie podlegają administracji Agencji Ochrony Przyrody i Krajobrazu. W Republice Czeskiej są cztery Parki Narodowe: Karkonoski PN, NP Szumawa, NP Czeska

Szwajcaria i NP Podyjí z własną administracją. W sumie zajmują one 1,51 % obszaru Czech tj. 119 500 ha.

Obszar Parków Narodowych jest podzielony na trzy strefy stopniowanej ochrony, najściślejsza ochrona jest określona dla strefy 1. Na obszarze Parków Narodowych ograniczone jest swobodne poruszanie się osób (szczegóły są określone w regulaminach wstępu). Parki Narodowe posiadają samodzielny organ administracyjny – Zarząd Parku Narodowego, który koordynuje i kieruje wszystkimi głównymi czynnościami, dotyczącymi ingerencji w środowisko. Są one określane ustawą.

Parki Krajobrazowe to rozległe obszary z harmonicznie ukształtowanym krajobrazem, charakterystycznie rozwiniętą rzeźbą terenu, wyraźną obecnością naturalnych ekosystemów leśnych i stałych ekosystemów trawiastych, z obficie występującymi roślinami drzewiastymi, ewentualnie zachowanymi zabytkami historycznego osadnictwa. Są definiowane w §25 - 28 ustawy. Ochrona tych obszarów jest podzielona z zasady na 4 strefy, w których są określone limity gospodarowania i innego wykorzystywania potencjału środowiska naturalnego. Wykorzystanie gospodarcze jest możliwe pod warunkiem zachowania i wsparcia funkcji ekologicznej tych obszarów. Częścią pierwszej – najściślej chronionej- strefy są tzw. małopowierzchniowe obszary chronione.

AOPK CR zarządza parkami krajobrazowymi za pośrednictwem 24 regionalnych placówek. Oprócz administrowania własnym obszarem mają one jeszcze w swych kompetencjach opiekę nad małopowierzchniowymi obszarami chronionymi w kategoriach krajowych poza obszarem parków krajobrazowych (za wyjątkiem obszaru parków narodowych i terenów wojskowych).

Narodowe rezerваты przyrody są definiowane jako mniejsze obszary o wyjątkowych wartościach, gdzie występuje naturalna rzeźba o typowej budowie geologicznej powiązanej z ważnymi i wyjątkowymi ekosystemami w skali krajowej czy międzynarodowej.

Rezerваты przyrody są definiowane jako mniejsza formacja skoncentrowanych wartości przyrodniczych z występowaniem ekosystemów typowych i ważnych dla danego obszaru geograficznego.

Natomiast narodowe pomniki przyrody i pomniki przyrody są definiowane jako formacje naturalne o mniejszych powierzchniach, przede wszystkim formacje geologiczne czy geomorfologiczne, znaleziska skamieniałości czy rzadkich i zagrożonych gatunków we fragmentach ekosystemów. Obszary o znaczeniu krajowym czy międzynarodowym, ekologicznym, naukowym czy estetycznym (które oprócz przyrody formował swą działalnością człowiek), są ogłaszane jako narodowe pomniki przyrody.

Dla obszarów chronionych zgodnie z ustawą 114/1992 Dz.U. są ważne niektóre ograniczenia, podstawowe warunki ochrony, w zależności od ich kategorii, a dla

System ochrony przyrody w Czechach

Utworzono: piątek, 31, sierpień 2012 09:00 Redakcja - edroga.pl

parków narodowych oraz parków krajobrazowych w zależności od ich podziału na strefy. Organ ogłaszający dany obszar chroniony może przy jego ogłaszaniu określić inne, tzw. bardziej szczegółowe warunki ochrony. Chodzi o wykaz czynności, które można na obszarze wykonywać jedynie na podstawie zgody organu ochrony przyrody; bardziej szczegółowe warunki ochrony są ustanowione dla każdego obszaru indywidualnie w rozporządzeniu dotyczącym jego utworzenia.

Źródło: [Portal ochrona przyrody](#)